

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น ส่งผลให้ประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้นทั่วโลก อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดเพิ่มขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2538-2551 เพศชาย 66.6 ปี เพิ่มขึ้นเป็น 69.5 ปี และในเพศหญิง 71.7 ปี เพิ่มขึ้นเป็น 76.3 ปี (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2551, หน้า 3) สำหรับประเทศไทยมีการสำรวจพบว่าในปี 2542 มีจำนวนผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 5.6 ล้านคน ในจำนวนประชากรทั้งหมด 60 ล้านคนคิดเป็นร้อยละ 9.3 ของประชากรทั้งหมด และมีการคาดการณ์ว่าปี พ.ศ.2563 จะมีประชากรผู้สูงอายุจำนวนประมาณ 10 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 15.3 ของประชากรรวม (ศรีจิตรา บุญนาค และสุทธิชัย จิตะพันธ์กุล, 2542, หน้า 23-25)

จากการเพิ่มของประชากรผู้สูงอายุจะมีผลกระทบทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ ตลอดจนการบริหารจัดการระบบต่าง ๆ อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ประชากรผู้สูงอายุมักมีปัญหาเรื่องสุขภาพมากขึ้นตามวัย เจ็บป่วยบ่อย ทำให้การดูแลผู้สูงอายุเป็นปัญหาสำคัญของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกระทรวงสาธารณสุข เพราะผู้สูงอายุต้องพึ่งพาการช่วยเหลือดูแลค่อนข้างสูง มีผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งหรือไม่สามารถอยู่อาศัยร่วมกับครอบครัว มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและทำให้วิถีชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมจนทำให้กลายเป็นปัญหาใหญ่ต่อการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม การเติบโตของสังคมเมือง ค่านิยมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง และลักษณะครอบครัวเดียวกันที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังขาดการดูแลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นส่งกระทบต่อการดำเนินชีวิตผู้สูงอายุทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเครียด โดยมุ่งแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยสติปัญญา ความรู้ และประสบการณ์ของผู้สูงอายุเพื่อหาทางเลือกในการแก้ปัญหา ปรับอารมณ์ความรู้สึกให้เหมาะสมและเป็นการมุ่งแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ ทำให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข อย่างไรก็ตาม หากการปรับตัวล้มเหลวก็นำมาซึ่งปัญหาสุขภาพหรือความเจ็บป่วย

การจัดบริการรับรองความต้องการด้านสุขภาพจะเป็นภาระที่หนักหน่วงขึ้นตามลำดับข้อสรุปจากการวิเคราะห์ปัญหาของผู้สูงอายุ ของคณะทำงานของคณะกรรมการการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอ ของอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดกาญจนบุรี (คณะกรรมการการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอ, 2542, หน้า 3) พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุมีปัญหามากที่สุดคือ ผู้สูงอายุขาดผู้ดูแล มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ คือรายได้ไม่เพียงพอ ผู้สูงอายุรับภาระเลี้ยงดูบุตรหลาน ทั้งที่ผู้สูงอายุเองก็มีปัญหาด้านสุขภาพ เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ได้แก่ โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคกระดูกและข้อ มีปัญหาด้านสุขภาพจิต ได้แก่ ภาวะซึมเศร้า วิตกกังวล ซึ่งพอสรุปได้ว่าผู้สูงอายุอำเภอม่วงสามสิบ มีปัญหาทั้งทางด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม การดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันพบว่ามีปัญหาอุปสรรคหลายประการ คือ บริการที่มีอยู่ไม่สามารถตอบสนองกับความต้องการและบริการ ที่ผู้สูงอายุต้องการแต่รัฐไม่สามารถจัดให้ได้เหมาะสม เพียงพอ ทัวถึง เป็นธรรม แม้ว่าจะมีนโยบายที่ชัดเจนต่อการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ แต่ก็มีข้อจำกัดในการบริหารจัดการด้านบุคลากร งบประมาณ ทรัพยากรทางสังคมและการขาดแคลนข้อมูลผู้สูงอายุ จึงส่งผลให้ การดำเนินงานสวัสดิการสังคม ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ไม่ตอบสนองต่อนโยบายของรัฐและจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ภาครัฐจะต้องช่วยเหลือร่วมมือกันตอบสนองความต้องการ ในการจัดสวัสดิการในด้านต่างๆ ได้นานาประการ เช่น ด้านความมั่นคงของรายได้และการทำงานด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสวัสดิการสังคม ฯลฯ

ดังนั้น ปัจจัยที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของผู้สูงอายุคือ การสนับสนุนทางสังคม ซึ่งเป็นตัวแปรด้านจิตวิทยาที่มีผลต่อภาวะสุขภาพและความเจ็บป่วยของบุคคลจัดเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการรับรู้ โดยบุคคลเรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์จากการสนับสนุนทางสังคมมาช่วยให้การปรับตัวมีประสิทธิภาพ Schaefer ได้จำแนกการสนับสนุนทางสังคมไว้ 3 ด้าน คือ 1) การสนับสนุนทางอารมณ์ ได้แก่ ความใกล้ชิดสนิทสนม ความผูกพัน ความอบอุ่นใจ 2) การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร เป็นการให้ข้อมูลหรือคำแนะนำในการแก้ปัญหา และ 3) การสนับสนุนด้านสิ่งของซึ่งเป็นการช่วยเหลือด้วยการให้สิ่งของ เงินทอง และบริการ ซึ่งการสนับสนุนทางสังคมจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีการปรับตัวที่เหมาะสมได้ และได้มีการจัดตั้ง ชมรมผู้สูงอายุอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดกาญจนบุรี ทำให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหของผู้สูงอายุ และเป็นการส่งเสริมสุขภาพกาย จิต และสังคมของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดี มีความพึงพอใจในชีวิตสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า การสนับสนุนทางสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและการเผชิญปัญหาที่มุ่งแก้ปัญหา มีผลช่วย

ให้ผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพที่เหมาะสมและทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและจิตที่ดี นอกจากนี้ ยังช่วยลดภาระของรัฐบาลในด้านการรักษาพยาบาลได้อีกทางหนึ่ง

การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาของผู้สูงอายุ และเป็น การส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสังคมของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดี มีความ พึงพอใจในชีวิตสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่ การสนับสนุนทางสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและการเผชิญปัญหาที่มุ่งแก้ปัญหา มีผล ช่วยให้ผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพที่เหมาะสมและทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกาย และจิตที่ดี นอกจากนี้ยัง ช่วยลดภาระของรัฐบาลในการรักษาพยาบาลได้อีกทางหนึ่ง

ดังนั้นผู้ศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาการสนับสนุนทางสังคมด้าน ต่าง ๆ อาทิเช่น ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การศึกษา การดำเนินการศึกษาในประเด็นการปรับตัวของ ผู้สูงอายุ ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมการเผชิญ ปัญหาที่มุ่งแก้ปัญหากับการปรับตัวของผู้สูงอายุ ฯลฯ จากทางครอบครัว ชุมชน องค์การภาครัฐ และเอกชน ในเขตเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรีโดยได้รวบรวมแนวคิด จากนักทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนทางสังคม ได้รูปแบบการสนับสนุนออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการรับรู้ข่าวสาร ด้านอารมณ์ ด้านการช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรม เพื่อจะได้เป็นข้อมูลใน การหาแนวทางให้ การสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้ มีความสามารถดูแลตนเองได้อย่าง เหมาะสมตามอัตภาพ รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในในความเป็นภูมิปัญญาไทยมี วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากับผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นภูมิปัญญาไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้สูงอายุด้านการสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุ ใน เขตเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบล ท่าม่วง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 1,963 คน (ข้อมูลจากงานทะเบียนราษฎรอำเภอท่าม่วงประจำเดือนมิถุนายน 2556) ระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2555 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2555 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 3 เดือน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาการสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ใช้การสุ่มตัวอย่างประชากร จำนวน 332 ตัวอย่าง

3. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับผู้สูงอายุ หมายถึง เจ้าหน้าที่ของเทศบาลผู้จ่ายเบี้ยยังชีพ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ชุมชน กลุ่มองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้ให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุโดยตรง ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรง

การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญ หรือเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น และมีการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้มีความเจริญรุ่งเรือง ก้าวหน้า และดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข

การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ความช่วยเหลือที่ผู้สูงอายุได้รับจากเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ บุคคลในครอบครัว ชุมชน ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ในด้านปัจจัยในการดำเนินชีวิต สนับสนุนให้มีการดำเนินชีวิต สนับสนุนให้มีการประกอบอาชีพ การให้ความรัก

ความห่วงใย การให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน ให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการพัฒนาตนเอง และเสริมสร้างโอกาสในการมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ

การสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การช่วยเหลือโดยการให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ การคำแนะนำ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ได้

การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ หมายถึง การให้ความสำคัญ การให้การยกย่อง การยอมรับนับถือ การให้ความมั่นใจ ความรู้สึกที่สามารถจะพึ่งพาและไว้วางใจผู้อื่นทำให้รู้สึกว่าได้รับการเอาใจใส่ หรือความรักความผูกพัน

การสนับสนุนทางด้านวัสดุ สิ่งของแรงงานและบริการ หมายถึง การให้ความช่วยเหลือโดยตรงต่อบุคคลในส่วนของเงิน แรงงาน สิ่งของ หรือการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการสนับสนุนทางสังคมในเรื่องการได้รับความดูแลทั้งจากครอบครัวและสังคม เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการดูแลผู้สูงอายุให้ได้รับการดูแลอย่างดีและทั่วถึง
2. ทราบแนวทางการพัฒนาการสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอท่าม่วงจังหวัดกาญจนบุรี
3. สามารถนำผลของการศึกษาในครั้งนี้ ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะได้ทราบถึง ปัญหา และอุปสรรคของการให้ความดูแล และการเข้าไปช่วยเหลือ